

HØRINGSNOTAT – ENDRING I FORSKRIFT OM LOKALSTYREVALG I LONGYEARBYEN

INO/04.03.2015

1. Bakgrunn

Forskrift om lokalstyrevalg i Longyearbyen (forskrift 14. mai 2007 nr. 506 - lokalstyreforskriften) har valgloven for fastlandet som mal. Det betyr at endringer i valgloven bør følges opp med tilsvarende endringer i lokalstyreforskriften, så langt det er hensiktsmessig. Valgloven ble sist endret ved lov 24. mai 2013 nr. 20 etter evalueringen av kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011. Endringene gjaldt manntallet, tidspunkt for innlevering av listeforslag, tilgjengelighet i valglokaler og ny fremgangsmåte ved forhåndsstemmegivningen, og ble fremmet for Stortinget ved Prop. 52 L (2012-2013). Denne proposisjonen vil dermed også ha betydning som forarbeider til de endringene som her foreslås i lokalstyreforskriften.

Ved stortingsvalget 2013 fikk alle kommuner og fylkeskommuner tilgang til – og alle benyttet – det elektroniske valgadministrasjonssystemet EVA. Dette videreføres ved valget i år. For Longyearbyen lokalstyre (LL) er det også viktig å kunne få tilgang til dette systemet. Det er tatt opp med Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), som tilbyr bruk av EVA ved lokalstyrevalget i 2015.

I dette høringsnotatet foreslås de nødvendige justeringer for å kunne bruke EVA og for å følge valglovens system så langt det er hensiktsmessig. Det er for en stor del tekniske endringer og en oppfølging av endringer som allerede har vært hørt. I tillegg foreslås noen presiseringer og ordlydsmessige endringer slik at regelverket for valget i Longyearbyen og på fastlandet er mest mulig likt.

Til slutt i notatet inviterer vi til synspunkter på spørsmålet om valgtidspunkt uten at det fremmes et konkret endringsforslag om det nå.

2. Departementets vurderinger og forslag til endringer

2.1 Manntall og frister

Manntall er ei liste over personer som er stemmeberettiget ved valg, og er et innarbeidet begrep i valgloven. I lokalstyreforskriften har det vært tradisjon for å bruke betegnelsen «liste over stemmeberettigede». Forskjellen er at ved valget i Longyearbyen lages lista med basis i befolkningsregisteret på Svalbard, mens det på fastlandet er folkeregisteret som er grunnlag for manntallet. Justis- og beredskapsdepartementet ser ingen grunn til at ikke samme terminologi kan benyttes i lokalstyreforskriften som i valgloven. Manntall er et enklere og godt innarbeidet begrep, og det er etter vår vurdering ingen risiko for sammenblanding. I samråd med KMD og LL foreslår vi derfor at «liste over stemmeberettigede» byttes ut med «manntall» over alt hvor det er brukt i forskriften om lokalstyrevalg, jf. §§ 2-1, 2-2, 2-3, 2-4, 2-5, 2-6, 7-4, 8-1, 8-2, 11-1, 11-3 og 13-3. Dette er en rent teknisk endring som ikke har noen innholdsmessig betydning.

I henhold til § 2-3 bokstav a skal et uttrekk av befolkningsregisteret stilles til disposisjon for valgstyret per 16. mai i valgåret. I praksis er det behov for avklaringer i forhold til listeforslagene i god tid *før* fristen for å innlevere slike forslag, som er 15. mai. Samtidig er det viktig at uttrekket (det foreløpige manntallet) er så riktig i forhold til det endelige manntallet som mulig. Etter valgloven skal det foreligge et foreløpig manntall per 2. januar i valgåret. For lokalstyrevalget vil trolig 1. mars være et passende tidspunkt, som gir et godt handlingsrom. Endringen får ikke betydning for dette valget siden tidspunktet allerede er passert. Som en uformell ordning vil LL kunne be befolkningsregisteret på Svalbard om å få et foreløpig manntall til bruk under valgforberedelsene, men dette er noe som bør være nedfelt i forskriften.

Skjæringsdatoen for manntallet, jf. § 2-3 bokstav b, er etter gjeldende forskrift fire uker før valgdagen. Det foreslås isteden en bestemt dato, 1. september, som av tekniske grunner er mer hensiktsmessig.

Bestemmelsen i § 2-5 første ledd om retting i manntallet, foreslås endret i henhold til valgloven § 2-7 første ledd. Endringer i manntallet som følge av krav om rettinger, skjer via automatiske oppdateringer i befolkningsregisteret.

2.2 Valgkort

Bruk av valgkort er obligatorisk på fastlandet, mens det i Longyearbyen avgjøres av valgstyret, jf. § 2-2 andre ledd. I praksis brukes valgkort, det er en god ordning og det antas å være lite sannsynlig at man vil gå bort fra det. Vi foreslår at valglovens system følges og at valgkort gjøres obligatorisk også ved valg til Longyearbyen lokalstyre.

2.3 Listeforslag

For å unngå misforståelser, foreslås en presisering av nøyaktig klokkeslett for innlevering og tilbakekalling av listeforslag, til kl. 12 hhv. 15. mai og 1. juni i valgåret, jf §§ 4-1 og 4-5 (tilsvarende valgloven §§ 6-1 og 6-5).

2.4 Krav til tilgjengelighet

I valgloven er det gjort noen justeringer i reglene om krav til valglokalenes tilgjengelighet. Bakgrunnen for endringene har vært å rydde i regelverket slik at bestemmelsene om tilgjengelighet og tilrettelegging for valg er gitt en mer systematisk plassering. De reglene som tidligere sto i forskriften til valgloven (valgforskriften), er flyttet til loven for å tydeliggjøre velgernes rettigheter og kommunenes ansvar. Reglene om valglokaler på valgtinget er dessuten harmonisert med reglene for forhåndsstemmegivningen. Denne lovfestingen er en presisering av hva som allerede gjelder. På Svalbard gjelder ikke de vanlige reglene om universell utforming på grunn av de særlige forholdene der. Departementet ser likevel ingen grunn til å ha mindre tydelige tilgjengelighetskrav ved valget i Longyearbyen enn på fastlandet. Valg er noe som skjer bare hvert fjerde år, og hvor kravene til tilgjengelighet for alle stemmeberettigede må anses som særlig høye. Det foreslås derfor en tilsvarende endret ordlyd i forskriften §§ 6-3 første ledd og 7-2 andre ledd som i hhv. valgloven §§ 8-3 første ledd og 9-3 andre ledd. For øvrig har valgforskriften utdypende bestemmelser i §§ 26 og 30. Denne forskriften gjelder for lokalstyrevalget så langt den passer.

2.5 Ny fremgangsmåte ved forhåndsstemmegivningen

Valgloven er endret slik at velgere som forhåndsstemmer i den kommunen de er manntallsført, skal legge stemmeseddelen rett i urnen samtidig som de blir kryssset av i et elektronisk online manntall. Stemmegivningen er da godkjent idet velger legger seddelen i urnen og vedkommende er kryssset av i det elektroniske manntallet.

For at stemmemottakeren skal kunne kontrollere at velgeren har stemmerett, og ikke allerede har fått godkjent en stemme, er det en forutsetning at stemmemottaker har tilgang til et oppdatert online manntall når stemme avgis. Med EVA har man tilgang til et elektronisk manntall.

I samråd med KMD foreslås samme fremgangsmåte ved lokalstyrevalget, og forskriften må tilpasses til dette i kapittel 6. At det ikke skal brukes stemmeseddelkonvolutter, fører også til endringer i reglene for godkjenning av forhåndsstemmegivning.

De foreslåtte endringene i § 6-4 om fremgangsmåten ved stemmegivningen tilsvarer valgloven § 8-4 så langt det passer.

Tidspunktet for godkjenning av stemmegivningen

Når stemmeseddel legges direkte i urnen, godkjennes stemmegivningen samtidig som velgeren avgir forhåndsstemme. Dette betyr at de som er oppnevnt som stemmemottakere, gis myndighet til å godkjenne ordinære stemmegivninger som legges i urnen.

Hvis online manntall ikke er tilgjengelig – beredskapssituasjon

Det kan skje at manntallet midlertidig vil være utilgjengelig for stemmemottaker når velgeren ønsker å avgi stemme, for eksempel på grunn av strømbrytning. Da vil det ikke være mulig å krysse velgeren av i manntallet og godkjenne stemmegivningen og stemmemottaker må følge prosedyren for beredskap. Rutinen er bare aktuell for de tilfeller der velger i utgangspunktet skal legge sin stemmeseddel i urnen, men hvor manntallet midlertidig er utilgjengelig. I disse tilfellene skal det benyttes en midlertidig beredskapsprosedyre, det vil si at man benytter stemmeseddelkonvolutt som sammen med valgkortet legges i en egen beredskapskonvolutt så lenge det elektroniske manntallet ikke er tilgjengelig. Disse stemmegivningene må godkjennes i etterkant. Når beredskapssituasjonen opphører, skal beredskapskonvoluttene godkjennes. Godkjenning bør skje fortløpende, med sikte på å få et mest mulig oppdatert avkryssingsmanntall.

Beredskapsprosedyren med bruk av beredskapskonvolutt skal bare benyttes når onlinemanntallet ikke er tilgjengelig. Når manntallet igjen er tilgjengelig, skal velger legge stemmeseddel direkte i urnen slik hovedregelen tilsier.

Valgstyret må selv skaffe beredskapskonvolutter. Disse skal skille seg klart fra det øvrige valgmateriellet. Det er ikke krav til en bestemt farge. Det vil for eksempel være tilstrekkelig at det benyttes en vanlig konvolutt eller omslagskonvolutter som påføres

bokstaven "B" for beredskap. Konvolutten må ha vindu, slik at informasjon fra valgkortet vises gjennom.

Valgforskriften § 27a regulerer dette nærmere.

Bruk av stemmeseddelkonvolutt i "særlige tilfeller"

I enkelte tilfeller vil det ikke være hensiktsmessig eller praktisk mulig å følge hovedregelen med å legge stemmeseddelen rett i urnen. Særskilte forhold kan tilsi at det enkelte steder ikke er mulig å få på plass tilstrekkelig infrastruktur til å sikre online manntall. Det er bare i særlige tilfeller hovedregelen kan fravikes. Dette er altså et unntakstilfelle som bare kan benyttes der det er foretatt en grundig vurdering av behovet og om det foreligger et slikt tilfelle. Det særlige tilfellet skal knytte seg til et foreliggende forhold, eller en oppstått situasjon. Særskilte forhold kan for eksempel være knyttet til kjente tekniske problemer lokalt, fordi det er særlig upraktisk eller vanskelig å få stabil tilgang til manntallet online. Av hensyn til hemmelighold bør flest mulig avgi stemme rett i urnen.

Det er valgstyret som bestemmer når stemmegivning bør avgis etter dette unntakstilfellet. Valgstyret skal foreta en konkret vurdering i hvert enkelt typetilfelle. Valgstyret kan ikke bestemme at de kun vil motta stemmer etter denne prosedyren.

Hvis velger ikke finnes i manntallet eller allerede er avkrysset

Som på valgdagen kan det skje at velger ikke finnes i manntallet eller alt er avkrysset for godkjent stemmegivning. I disse tilfellene skal vedkommende likevel ha mulighet til å avgi stemme, men må da benytte stemmeseddelkonvolutt. Valgstyret skal ta stilling til stemmegivningen i ettertid. Etter at stemmeseddelen er stemplet, legger velgeren denne selv i en stemmeseddelkonvolutt og limer denne igjen. Stemmemottaker legger stemmeseddelkonvolutten sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt som også limes igjen. Stemmemottaker sørger for at mottatte omslagskonvolutter blir lagt frem for valgstyret til behandling i forbindelse med prøvingen av stemmegivningene. Se om dette valgforskriften § 27 fjerde ledd (og § 31 om særskilt omslag på valgtinget).

Stempel på stemmeseddelen

For å sikre at velger bare får godkjent én stemme skal alle stemmesedler i utgangspunktet stemples slik ordningen er på valgtinget. Dette gjelder både stemmegivninger som skal rett i urnen og de som skal legges i konvolutt. Ved opptelling skal stemmesedler lagt rett i urne forkastes dersom de ikke har stempel. Eventuelle ustemplede stemmesedler i stemmeseddelkonvolutt skal stemples av valgfunksjonæren når konvolutten åpnes, innholdet kontrolleres og det tas stilling til stemmegivningen. Stemmesedler lagt i stemmeseddelkonvolutt skal altså ikke forkastes på grunn av manglende stempel. I disse tilfellene skyldes manglende stempel feil fra stemmemottakeren. Stemmeseddelkonvolutten erstatter stempelet og det er ikke tvil om at stemmeseddelen er gyldig. Dette følger klart av valgforskriften § 39a. Valgstyret bestemmer hvordan stemplene skal se ut. Stempel ved forhåndsstemmegivningen skal skilles fra valgtingsstemmegivningen fordi de ulike stemmesedlene skal telles adskilt.

Antallet valgfunksjonærer ved stemmemottak

Når stemmen godkjennes og legges i urnen i det den avgis, kan den ikke tilbakespores. Eventuelle feil vil derfor få større konsekvenser fordi de ikke kan rettes i ettertid. Det stilles av den grunn krav om at det skal være minst to stemmemottakere til stede ved mottak av forhåndsstemme, jf. forslag til ny overskrift og nytt tredje ledd i § 6-1 (valgloven § 8-1 femte ledd).

2.6 Godkjenning av forhåndsstemmegivning mm

På bakgrunn av forenklet prosedyre for forhåndsstemmegivningen ved tilgang til oppdatert online manntall gjennom EVA, jf. § 6-4, vil stemmene som er lagt i urne, kunne godkjennes av stemmemottaker samtidig med at stemmen avgis. Prøvingen vil i de tilfellene skje på samme måte som for stemmegivningen avgitt på valgtinget. Dette krever en ny bestemmelse i forskriften på linje med valgloven § 10-1a, og foreslås som ny § 8-1a, med overskriften «Stemmemottakers godkjenning av forhåndsstemmegivning som legges i urne». Overskriften til gjeldende § 8-1 endres til «Valgstyrets godkjenning av forhåndsstemmegivning avgitt i stemmeseddelkonvolutt», jf. overskriften til valgloven § 10-1. I § 8-3 første ledd bokstav a kan siste del av setningen strykes («når den er avgitt på valgtinget»), jf. valgloven § 10-3 første ledd bokstav a, fordi forhåndsstemmer etter de nye reglene også vil være stemplet.

Det foreslås et nytt første ledd i § 8-7 om at stemmestyret skal føre protokoll i forbindelse med gjennomføringen av valgtinget. Dette står i valgloven § 10-7 første ledd, og praktiseres også ved gjennomføring av valg i Longyearbyen. Vi mener likevel at det bør presiseres i lokalstyreforskriften, på lik linje med det som følger av valgloven.

3. Tidspunktet for valget

Valg av representanter til lokalstyret finner sted i oktober måned hvert fjerde år, jf. forskriften § 7-1 første ledd. Valget 2015 er fastsatt til 4. og 5. oktober. For kommunene holdes valget i september, og det har tidligere vært vurdert å ha samme valgdag for valget i Longyearbyen som for fastlandet. Det har vært pekt på at det virker prinsipielt uheldig å avholde lokalstyrevalget etter at resultatet på fastlandet er kjent. Felles valgdag kan også gi et generelt større fokus på valg slik at valgprosenten blir høyere. Dette ble sist tatt opp i en høring i 2006, men på grunn av betydelig motstand lokalt, ble forslaget ikke gjennomført. Lokalpolitikerne mente at det ville være vanskelig å drive valgkamp i perioden like etter sommerferien, som er ei fin tid da mange ønsker å være ute og ikke bruke tid på valgsaker. Tidlig valgdag ville dessuten gi de mange nye svalbardboerne som tradisjonelt kommer opp om høsten, svært kort tid til å sette seg inn i de politiske sakene i Longyearbyen. Sysselmannen mente at påvirkningskraften fra valgresultatet på fastlandet trolig ville være liten, og at det var viktig å legge stor vekt på hva representantene for lokalbefolkningen mente. Det siste var også avgjørende for at departementet ikke gikk videre med forslaget da. Det har imidlertid kommet noen signaler fra lokalt hold om at synet på dette kan være i endring, og det kan derfor være aktuelt å ta opp saken på nytt. Det er likevel ikke aktuelt å foreslå noen slik endring for dette valget. Valgtidspunkt er bestemt, og det er flere frister og prosedyrer som henger

sammen med dette. På kort sikt er det heller ikke mulig for KMD å yte den bistanden som ligger i å tilby EVA, dersom man skulle hatt samtidig valg. På lengre sikt antar vi at det kan stille seg annerledes, og kanskje være en fordel at valget avvikles samtidig i Longyearbyen og på fastlandet. Vi ber om at høringsinstansene vurderer spørsmålet og gir sine synspunkter. Departementet vil komme tilbake til dette i god tid før valget 2019.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kravet om to stemmemottakere ved forhåndsstemmegivningen medfører noen administrative og muligens økonomiske konsekvenser for LL, men som tas innenfor egen ramme. Samtidig blir det mindre ressursbruk ved godkjenningen av stemmer hos valgstyret i ettertid. Trolig blir det også en mer effektiv gjennomføring av valget med valgadministrasjonssystemet EVA og bedre kvalitetssikring. Totalt sett antar vi at forslagene ikke vil medføre økonomiske eller administrative konsekvenser i vesentlig grad.

5. Merknader til forskriftsutkastet

Til § 2-1 tredje ledd

Tilsvare valgloven § 2-2 tredje ledd. Teknisk, ordlydsmessig endring.

Til § 2-2 overskrift og andre ledd

Tilsvare valgloven § 2-3 overskrift og tredje ledd med tilpasninger. Ordlydsmessig endring i overskrift, jf. § 2-1 tredje ledd. (2) Obligatorisk valgkort er nedfelling av praksis.

Til § 2-3

Tilsvare valgloven § 2-5 med tilpasninger. Ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 2-4 overskriften og første ledd

Tilsvare valgloven § 2-6. Ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 2-5

Tilsvare valgloven § 2-7 med tilpasninger.

Til § 2-6

Tilsvare valgloven § 2-8.

Til § 4-1 første ledd

Tilsvare valgloven § 6-1 første ledd med tilpasninger.

Til § 4-5 andre punktum

Tilsvare valgloven § 6-5 andre punktum med tilpasninger.

Til § 6-1 overskrift og tredje ledd

Tilsvare valgloven § 8-1 overskrift og femte ledd med tilpasninger. (3) Bestemmelsen er ny. Kravet om to stemmemottakere skal sikre at stemmegivningen skal foregå forskriftsmessig. Stemmemottaker skal ta imot stemmer og har myndighet til å

godkjenne stemmegivning/krysse velger av i manntallet når stemmen skal legges direkte i urnen.

Til § 6-3 første ledd

Tilsvare valgloven § 8-3 første ledd. Presisering av gjeldende rett, synliggjøring av velgernes rettigheter.

Til § 6-4

Tilsvare valgloven § 8-4 med tilpasninger. Bestemmelsen er dels ny og er dels en omskriving av dagens bestemmelse om fremgangsmåten ved stemmegivningen.

- (1) Angir prinsippet for hvordan stemmer skal avgis.
- (2) Uttrykker hovedregelen, som er at velgeren selv legger stemmen i urnen etter at den er stemplet, forutsatt at et elektronisk online manntall er tilgjengelig.
- (3) Angir beredskapsprosedyrer. Skal iverksettes bare når det av ulike årsaker ikke er kontakt med onlinemanntallet.
- (4) Valgstyret kan i «særlige tilfeller» bestemme at det skal benyttes stemmeseddelkonvolutt. Det siktes f.eks. til tilfeller der en vet at det ikke er mulig å ha et stabilt online manntall tilgjengelig.
- (5) Tilsvare gjeldende § 6-4 tredje ledd om krav til legitimasjon.
- (6) Stempelet må skille seg fra valgtingsstempelet.
- (7) Tilsvare gjeldende § 6-4 første ledd om hjelp ved stemmegivningen.
- (8) Tilsvare gjeldende § 6-4 femte ledd om forsegling av urner.

Til § 7-2 andre ledd

Tilsvare valgloven § 9-3 andre ledd. Tilføyelsen er en presisering av gjeldende rett og innebærer en harmonisering av reglene for valgtinget og forhåndsstemmegivningen.

Til § 7-4 andre og tredje ledd

Tilsvare valgloven § 9-5 første og andre ledd. Ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 8-1 overskrift, første ledd bokstav a og andre ledd

Tilsvare valgloven § 10-1 overskrift, første ledd bokstav a og andre ledd. Overskriften er endret slik at vilkårene gjelder for forhåndsstemmegivning som prøves av valgstyret i etterkant av stemmegivningen. For øvrig ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 8-1 a

Tilsvare valgloven § 10-1 a. Bestemmelsen er ny og angir vilkårene for å godkjenne forhåndsstemmegivninger som legges rett i urnen. I disse tilfellene godkjenner stemmemottakeren idet stemmen avgis. Bestemmelsen er lik § 8-2.

Til § 8-2 første ledd bokstav a og andre ledd

Tilsvare valgloven § 10-2 første ledd bokstav a og andre ledd. Ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 8-3 første ledd bokstav a

Tilsvare valgloven § 10-3 første ledd bokstav a. Siste passus («når den er avgitt på

valgtinget») er tatt bort som følge av at det stilles krav til stempel også på stemmesedler som avgis ved forhåndsstemmegivningen. Stempel vil dermed være et vilkår for å godkjenne alle stemmesedler.

Til § 8-7 første ledd

Tilsvare valgloven § 10-7 første ledd. Praksis er at stemmestyret fører protokoll i forbindelse med gjennomføringen av valgtinget, og dette bør nedfelles i forskriften på linje med det som står i valgloven.

Til § 11-1 første ledd andre punktum

Tilsvare valgloven § 13-2 første ledd andre punktum. Ordlydsmessig endring, jf. § 2-1 tredje ledd.

Til § 11-3 første ledd

Tilsvare valgloven § 13-5 første ledd. Som over.

Til § 13-3 overskrift og første ledd

Tilsvare valgloven § 15-3 overskriften og første ledd. Som over.